

دانشگاه فرهنگیان

فصلنامه علمی-تخصصی پژوهش در آموزش تاریخ

دوره دوم، شماره دوم، تابستان ۱۴۰۰

تاریخ ارسال: ۱۴۰۰/۰۹/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۲۸

بررسی معرفت‌شناسی تاریخ دینی و برنامه درسی؛ مطالعه کیفی

حیدر اسماعیل پور^۱

چکیده

درس تاریخ، از زمان گذشته در برنامه درسی دانش آموزان وجود داشته و تدریس آن متأثر از پیش فرضهای مختلفی بوده است. بنا به اهمیت و ضرورت توجه به تاریخ و گذشته فرهنگی در برنامه آموزشی متعلمان، این تحقیق به بررسی چپستی و چگونگی دلالت‌های تاریخ دینی در برنامه درسی می پردازد. جستار پیش رو که از نوع تحقیقات کتابخانه ای است، روش تربیتی تاریخی با تاکید بر منابع دینی با روش تحلیلی - استنتاجی بررسی کرده است. نتایج تحقیق نشان دهنده آن است که آگاهی و دانش به تاریخ دینی نقش مهمی در فهم تفسیرها، هدایت هدفمند و موضوعات مهمی دارد. برنامه درسی و دانش آموز باید به دانش ارزیابی و تفکر پیرامون طراحی ایجاد نسلی مسلمان دست یابد که پاسخگوی چالشهای کنونی باشد و این تنها با کسب نگرش و دانش تاریخ اسلامی امکان پذیر است. شناخت تاریخ اسلامی به دانش آموزان می آموزد تا آموزش بهینه، یادگیری معنادار، احترام به دیگران، موضوعات و متون چالش برانگیز را به خوبی بیاموزد و به شناخت استعدادها و توانایی های خود دست یابند و با دوست داشتن یکدیگر در راستای شکل دادن هویت دینی و فرهنگی خود گام بردارند.

واژگان کلید: برنامه درسی، تاریخ، تربیت دینی، معرفت‌شناسی

^۱ - عضو هیات علمی گروه علوم تربیتی دانشگاه پیام نور haydar092001@yahoo.com

مقدمه

دستیابی به پیشرفت اسلامی - ایرانی یکی از مهم‌ترین شعارهای امروزین نهادهای آموزشی و فرهنگی می‌باشد که در حوزه رشته‌های مختلف علوم انسانی، تجربی و... قابلیت تحقق یافتن را دارد. یکی از مهمترین قلمروها که به خوبی لایه‌های گذشته و پیشینه فرهنگی و فکری انسان را معرفی می‌کند، تاریخ است. تعامل و همبستگی اجتماعی ویژگی لازمه گسترش میراث تاریخی و فرهنگی و انتقال آموزه‌ها به نسل‌های بعد می‌باشد: «در واقع تاریخ به ما می‌آموزد که زندگی ما به زندگی تمام جامعه ارتباط دارد و زندگی جامعه و قوم ما نیز با زندگی جوامع و اقوام دیگر پیوسته است» (زرین کوب، ۱۳۷۵: ۲۶). معرفت‌تاریخی یکی قلمروهای مهمی از معرفت انسانی اند که در گذشته‌های بسیار دور ریشه دارند. به خاک سپاری ابزار زندگی در کنار مردگان، نشانی برجسته از باور آنها به عالم پس از مرگ است که مقوله‌ای کاملاً دینی است. تاریخ ثابت کرده یک جایگاه مهمی در جامعه اسلامی داشته است. فهم درست تاریخ تجربه و تأمل بر گذشته به دست می‌آید: «آشنایی با تاریخ و تمدن‌سازی، ایده و اندیشه‌ای را می‌طلبد که به انسان‌ها وحدت فکر و عمل، بر اساس معیارهای ثابت انسانی در عین متغیرات را بیاموزد» (عرفان و همکاران، ۱۳۹۳، ۹).

به شناختی که ما انسان‌ها از کنش‌ها و اعمال انسان‌های گذشته بر اساس شواهد موجود در زمان حال به دست می‌آوریم شناخت تاریخی اطلاق می‌شود (میلند، ۲۰۱۰: ۴۱۴). در این تعریف از شناخت تاریخی می‌توان چهار ضلع را باز شناخت: ۱- فاعل شناسا، ۲- شواهد، ۳- کنش‌ها و اعمال گذشته (رویدادها)، ۴- شناخت تاریخی که در این تعریف محصول کنش و واکنش سه ضلع دیگر است (صیامیان گرجی: ۹).

تاریخ در برنامه درسی، نقش ابزاری مناسبی دارد؛ نمونه‌هایی برای اهداف گسترده برنامه درسی درباره فهم دموکراسی و ارزیابی منابع را آماده می‌کند. فهم مشارکت تاریخی برنامه درسی به طور چند جانبه گذشته‌ای که چراغ راه زمان کنونی است را ترسیم می‌کند. اکنون بسیاری از محیط‌های جهانی، یک موضوع منظم به تدریس گذشته را دارند و حقیقتاً تأکید دارد که بچه‌ها باید نگاهی جامع به تاریخ به عنوان مجموعه دانش و روش‌های دانستن توجه داشته باشند (ونزبرگ، ۲۰۰۱).

برنامه درسی رسمی، یکی از ابزارهای معمولی دریافت محتوا و مضامین فکری و علمی متربیان است. با توجه به گسترش و توسعه مفاهیمی از جمله اینترنت، فضای مجازی، شبکه‌های اجتماعی و... تدوین محتوای درسی با توجه به بنیادهای فرهنگی و دینی باید به خوبی صورت گیرد: «برنامه‌ای که در آن فهرست موضوعات مختلف درسی به تکیه تعیین و تصریح شده است و عمدتاً اشاره به موضوعات و دروسی است که در مدرسه تدریس می‌شود، برنامه درسی نام دارد» (فتحی واجارگاه، ۱۳۸۴، ص ۱۶). برنامه درسی نقشه‌ای است که فرصت‌های مناسب یادگیری برای جمعیت معلوم در نظر گرفته می‌شود (ملکی، ۱۳۸۳).

برنامه درسی یک مدرسه یا یک درس یا کلاس درس را می توان مجموعه ای از وقایع از قبل پیش بینی شده دانست که به قصد دستیابی به نتایج آموزشی و تربیتی برای یک یا بیش از یک دانش آموز در نظر گرفته شده است. (۱۳۸۷:۱۳).

در میان تحقیقات داخلی و خارجی مشابه با مقاله حاضر می توان به مواردی اشاره کرد. حمیدرضا شاکرین (۱۳۹۵) در مبانی معرفت شناسی و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت به بررسی معرفت شناسی مقبول اندیشمندان در تدوین نظریه الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت پرداخته است. مارتین بابر (۱۳۹۵) در مقاله خود به معرفی کلی و عمومی شاخص های معرفت شناختی پرداخته است. آشکار تیزابی (۱۳۹۵) در مقاله خو به توضیح شیوه های عبدالجباری پیرامون تفسیر قرآن کریم و شیوه هایی چون تکیه بر سیاق آیات و سوره ها، تکیه بر شواهد تاریخی جاهلی و صدر اسلام اشاره کرده است. حمید حسن (۲۰۱۳) با اشاره به یادگیری تاریخ در ارتباط معلم و دانش آموز و صرفاً حفظ کردن اطلاعات تاریخی معتقد است که این روند معمولی و تکراری باید با سوالات بیشتری پیرامون تاریخ ادامه یابد. همچنین باقری (۱۳۹۰) در مقاله خود به تدوین اهداف متناسب با برنامه درسی پرداخته اند.

بازیابی تغییر و ثبات پدیده های مهم تاریخی در قالب نحلّه ها و مکاتب فکری، فلسفی دینی، در نظام های مختلف دیده می شود. تدوین برنامه درسی هر رشته معرفتی و تعیین اهداف و اصول متناظر با آن، مستلزم تعیین منظر معرفت شناسی نسبت به آن است. رویکرد معرفتی نسبت به هر دانش، تعیین کننده ی برخی از ضرورت های آموزش آن است. به این دلیل، پیش فرض های معرفت شناسی درباره نوع شناخت در هر قلمرو و چپستی هر موضوع شناختی، در مشخص نمودن موضوع شناخت و نیز چگونگی تعلیم آن در برنامه درسی تاثیر مستقیم دارد. در این میان درس تاریخ به دلیل شناخت گذشته، برقراری ارتباط با زمان کنونی و نیز هدایت و جهت دهی فعالیت آینده، نقشی مهم در برنامه درسی دارد. نگاه معرفتی مکاتب گوناگون پیامدهایی متنوع در تعلیم و تربیت را خواهد داشت. بنا به ضرورت و اهمیت تربیت دینی در پرورش ابعاد فردی و اجتماعی در تمام زمینه ها و آشنایی با تاثیرات معرفت شناسی محتوا و مضامین تاریخی اسلامی، در این تحقیق به بررسی پیامدهای معرفت شناسی تاریخ در حوزه های گوناگون آموزش، راهنمایی، تفسیر تاریخی از نگاه دینی در برنامه درسی اشاره می کنیم.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع فلسفی است و نویسنده با شیوه مفهوم پردازی یا شکل گیری مفهوم به عنوان یک رویکرد ویژه پژوهش فلسفی، در حل مساله این پژوهش کوشیده است (شورت، ۱۹۹۱). با توجه به زمینه پژوهش، روش حاضر تحلیلی و استنتاجی است که با برداشتن گامهای زیر انجام می شود: نخست، چپستی، مولفه ها و ویژگی های معرفت شناسی در دیدگاه تاریخی دینی بررسی و صورتبندی می شود و با طرح نظریه معرفت شناسی زمینه ای برای پرداختن به موضوع درسی فراهم می گردد. برای این منظور، محتوای سندهای معتبر و مرتبط با موضوع پژوهش تحلیل کیفی خواهند شد. در گام دوم، لازم است بر اساس نتایج تحلیل به دست آمده درباره

عناصر و ویژگیهای برنامه درسی، دلالت‌هایی استنتاج شود. به منظور استنتاج عملی نیز با توجه به گزاره‌های توصیفی حاصل از تحلیل دیدگاه معرفت‌شناسی و گزاره تجویزی که در بررسی هدف به دست می‌آید، مقدماتی فراهم می‌شود تا اصولی در برنامه درسی استنتاج شود.

یافته‌های پژوهش

دیدگاه معرفت‌شناسی و تفسیر تاریخ دینی:

تاریخ مطالعه زندگی در جامعه در زمان گذشته در تمام ابعاد، در ارتباط با پیشرفتهای کنونی و امیدواری‌های آینده می‌باشد و داستان آدمی در زمان می‌باشد، تحقیق و پژوهشی پیرامون گذشته که مبتنی بر اسناد و شواهدی است. به طور خلاصه، سند ماده خام یادگیری و آموزش تاریخ می‌باشد معرفت‌شناسی تاریخی یک قلمرو جدیدیاز مطالعه می‌باشد که در بین حداقل سه موضوع است: جامعه‌شناسی علم، معرفت‌شناسی و فلسفه علم. تاریخ علم همچنین در زمینه فراهم نمودن موضوعات برای پشتیبانی و توضیح مفاهیم و رشد نظریات در رشته‌های تحقیق جدید می‌ماند. به نظر می‌رسد معرفت‌شناسی تاریخی باید با شرایط معرفت‌شناسانه‌ای مرتبط شوند که متغیر اجتماعی و تاریخی در رشته دانش وحدت یابند. از سال ۲۰۱۰ تغییرات مداومی در تاریخ، معرفت‌شناسی و آموزشها به عنوان موضوعاتی که ارتباط درونی دارند، بوجود آمده است و محتوای تاریخ و معرفت‌شناسی باید مستقیماً اهداف آموزشی را پاسخ گویند(هاسبرگر^۲، ۲۰۱۴: ۲۳۲). اکتساب شناخت دقیق تاریخی و واقعی باید مبتنی بر توجه به پدیده تغییر و ثبات حاکم بر رویدادهای مختلف تاریخی صورت گیرد: «دیلتای معتقد بود که علوم انسانی، ماهیتی تاریخی دارند، چرا که مدام در حال شدن و صیرورت هستند. بر این اساس هر نقد واقعیت انسانی در عین حال نقدی تاریخی نیز به حساب می‌آید، پس خود عقل هم تاریخی است» (فروند، ۱۳۷۷). بنابراین درگیر و مشغول تحقیق و پژوهش تاریخی شدن، پرسش از سازماندهی اصول و مفاهیم الگو دهنده متخصصانی است که تجربه ساختن آن چنان گسترده است که گذشته را نیز در بر می‌گیرد.

اگر ما به استعمال خود از معرفت‌شناسی تاریخی برای عقاید رایج مراجعه کنیم، متوجه می‌شویم که معرفت‌شناسی دانش و پیشرفت و توسعه تاریخی که در رون بافت یکپارچگی اجتماعی اتفاق می‌افتد، به خوبی جامعه‌شناسی آن را متوجه خواهیم شد. با توجه به این نکته معرفت‌شناسی علم تاریخ سه جنبه وسیع معرفت‌شناسانه، جامعه‌شناسانه و تاریخی را برای دانش خواهد داشت: دیدگاه اول مناسب است معرفت‌شناسی علم باشد. دیدگاه دوم جامعه‌شناختی است زیرا این نوع با هم بودن، گزارشی جامعه‌شناختی از علم به ما می‌دهد و بنابراین مسیری را در تاریخ به عنوان دیدگاه سوم آشکار می‌کند و معرفت‌شناسی علم در تاریخ را تشکیل

^۲ Hausberger

می دهد. همراهی اخیر تداوم تاریخ را فراهم کرده و این همان چیزی است که ما آن را «معرفت شناسی تاریخی» می دانیم (آسیکنس، ۲۰۱۸: ۱۹۴).^۳

تاریخ یک پژوهشی پیرامون گذشته است که چه چیزی، چه زمانی و چگونه در گذشته اتفاق افتاده است. و کاوشی درباره تغییرات گریزناپذیری است که در امور انسانها در زمان گذشته اتفاق افتاده، و روشهایی است که این تغییرات الگوی زندگی در جامعه را تحت تاثیر قرار می دهد. تاریخ، تلاشی است یا باید باشد که دوباره درباره گذشته فکر کنیم. نگاه دقیق و مطالعه رفتاری متربی به گذشتگان و افراد ماقبل نیز مورد تاکید اسلام و قرآن می باشد: «آیا این مردم در زمین به سیر و سفر نرفتند تا عاقبت حال پیشینیان شان را که از اینها بسیار قوی تر و موثر تر در زمین بودند مشاهده کنند»^۴

« به عقیده گریترز^۵ تفسیر تاریخی باید مبتنی بر توصیف های ضخیم یا مترکم از واقعیت باشند. واژه ضخیم^۶ بر اساس معنای لغوی آن، کنایه از این است که روایتگر در توصیف رخدادهای گذشته، باید لایه های واقعیت را کشف و اصطلاحاً بر روی یکدیگر سوار کند تا نهایتاً توصیف عمیق و کاملی از اتفاقات گذشته به مخاطب اعطا کند: «تفسیر تاریخ شامل فهم تفاوهای بین «خیال» و «واقعیت» است. نگاه به روشهای متفاوتی که گذشته نمایانگر شده و تفاوت بین دیدگاهها و گذشته مورد تحقیق قرار گرفت هرمنوتیک یکی از رویکردهایی است که با منطق حاکم بر آن، امکان دست یابی به لایه های گوناگون حقیقت وجود دارد. تاکید شلایر ماکر بر تفسیر متن است و به عقیده وی در سیر تحول دانش تاریخ، هرمنوتیک می تواند مورد نظر قرار بگیرد. به نظر شلایر ماکر: «مورخی که با گزینش، شناخت و تفسیر مطالب متون، الگوی تاریخی را بنیان می نهد الگوی موثری می باشد. در نگاه فرد هرمنوتیک، رسالت مفسر، «بازسازی» و «باز تولید» است (رضوی وهمکاران، ۱۳۹۰: ۹۵). باز آفرینی فضای متن در نگاه شلایر ماکر از طریق «مواجه با ذهنیت مولف» و درک فردیت مولف و صاحب اثر صورت می گیرد. در نگاه وی فهم از راه تحقیق تاریخی، نه تصویری از آنچه واقع شده بلکه باز سازی ذهنی و تفسیر ما از حوادث و واقعی است (بلیچر^۷: ۷۰-۷۱). در زمینه تفسیر متون دینی از جمله قرآن برای درک واقعیت می توان به اقداماتی برای آموزش فهم و شناخت بهتر متن توسط متربی و خواننده اشاره کرد: «روشهای تاریخ گذاری ای از جمله تکیه بر سیاق آیات، و سوره ها، تکیه بر شواهد تاریخ جاهلی و تاریخ صدر اسلام، چینش سوره ها بر مبنای مطلع آنها، استدلال به احادیث سبب نزول آیات، توجه به مراحل تاریخی تشریح احکام شرعی، اولویت بندی منابع تاریخ گذاری و... می باشند.» (آشکار تیزابی، ۱۳۹۵: ۴۷). صورت های گوناگون استنتاج یا انطاق و یا نطق نیز به خوبی سه جز اساسی هرمنوتیک است که در معرفت شناسی هرمنوتیک دینی نقشی واضح

^۳ Acikgenc

^۴ - أَقْلَمُ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ غَافِرًا، ۴۰

^۵ - Clifford Geertz

^۶ -Thick

^۷ Bleicher

دارد: «تاریخ تنها درباره آنچه که در گذشته اتفاق افتاده نیست، بلکه این است که ما چگونه آنچه را اتفاق افتاده تفسیر می‌کنیم. به گونه ای که دانش آموزان مجبور شوند صاحب «ارزشهای درست» به خوبی «دانش درست» در جهت رسیدن به موفقیت باشند. (مارتین، ۲۰۰۵: ۴۴۱). در نظام عقیدتی و تربیت دینی، آموزش تاریخ بدون پیش فرضهای دینی جایگاهی در نظام آموزشی ندارد: «بدون شک می‌توان گفت در تربیت دینی نیز به آموزش صور تجربه تلفیق یافته فلسفه / تاریخ نیاز است. برای مثال، در آموزش معارف اسلامی پرداختن به زمینه تاریخی و ظهور اندیشه های اسلامی در بستر تاریخ، ضروری است (حیدری، ۱۳۹۴: ۲۵).

پرسش و تحقیق پیرامون مداومت ها، خطوط پیشرفت، ارتباطاتی که میان مفاهیم و اتفاقات وجود دارد، حقایق و ارزشها، و تغییرات اقتصادی و اجتماعی، متخصصان برنامه درسی در موقعیتی هستند که جستجوی معنا را ادامه می دهند حتی اگر هیچ پاسخی نیابند. فواید آنها در موقعیتی هستند که خودشان را جهان مداوم و گسترده ای که فراتر از تعهد و تخصص شخصی شان است ادامه می دهند. آنها همچنین در موقعیتی هستند که گذشته را به صورتی که جزیی از شرایط زندگی خودشان می کنند آن را تناسب می بخشند. شرایطی که در آن انتخاب آنها ساخته می شود.

نقش آموزش تاریخ

دستیابی به دانش و فهم تاریخی برای اعتماد به خویشتن و احترام به دیگران برای توسعه نقشی مهم دارد (میکایل^۸، ۲۰۱۸: ۱۲). توجه به آموزش و انتقال معارف آن همواره در طول تاریخ دیده می شود. و افراد مسلمان اقدام به تاسیس موسسه های آموزشی نموده اند: «سنت گرایان به روش قدیم درس و تدریس توجه می نمودند و اقدام به تأسیس مدارس دینی می کردند. مواد درسی آنان شامل تفسیر، حدیث فقه، زبان عربی، بعضی از علوم عقلی بوده است» (ندوی، ۲۰۰۸: ۷). ساختار و شکل ظاهری مبتنی بر فضای ظاهری اسلامی مدرسه با محتوای تدریس پیوند داشته است: «ورودی مدرسه در یک سوی محوری که از وسط دو ضلع و مرکز مستطیل می گذرد قرار دارد. فضایی که در سوی دیگر محور مذکور یعنی روبروی فضای ورودی قرار می گرفته، به کارکردی غیر از حجره، مانند گنبد خانه و مسجد مدرسه، مدرس، کتابخانه یا ایوانی بزرگ که به عنوان مسجد یا مدرس مورد استفاده قرار میگرفت، اختصاص می یافته است» (کیانی، ۱۳۹۳: ۱۳۸). تاریخ با فراهم نمودن دریچه ای به مسایل پیچیده، انتخاب و عقاید مردم پیرامون گذشته، به تربی دانش ژرفی را عطا می کند. تاریخ به دانش آموزان کمک می کند تا از طریق فهم خود و دیگر جوامع، دانش خود را گسترش دهند: «شاید به جرأت بتوان گفت توصیه های جدی که در قرآن و آموزه های دینی اسلام در خصوص همزیستی مسالمت آمیز، تسامح و مدارا، احترام و رعایت حقوق انسانی با اهل کتاب شده و توسط رسول خدا (ص) به اجرا در آمده است در هیچ یک از ادیان و حکومت ها در طول تاریخ وجود نداشته است.» (قایدان و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۴۹). تاریخ دارای لایه های گوناگون حقیقت و

^۸ Michail

واقعیت است و در آموزه های تاریخ دینی از تلاش برای فهم هر چه زیادتیر این لایه ها توسط متربی، توصیه شده است: «اعتقاد به وجود واقعیت های تاریخی و تلاش در جهت آشنایی با آنها، از هدف های اولیه درس تاریخ به شمار می رود. به سخن دیگر، پیچیدگی واقعیت های تاریخی دینی و دیرباب بودن آنها نباید آدمی را از مطالعه ی آنها بر حذر دارد و از این منبع آگاهی محروم سازد» (باقری، خسرو. سجادیه، نرگس (۱۳۹۰): ۱۲۸). معلم نقش هدایتگری قوی در این زمنه دارد. و فعالیت های دانش آموز را هدایت می کند: «چالش اساسی برای معلمان این است که دانش آموزان ملاحظه کنند که تاریخ تنها درباره داستان گویی نیست، بلکه بیشتر درباره تفسیر گذشته به روشهای ناخودآگاهانه ای است که باید به محتوا دسترسی یابند (مارتین، ۲۰۰۵، ۴۴۱). بنابراین به نظر می رسد دانش بیشتر تکنیکی است بیشتر از آن که صرفاً مبتنی بر اسنادی در پژوهش های اولیه ما باشد. هدف اساسی در اینجا این است که، کافی نیست که دانش آموزان تنها «حقایق» تاریخ را یاد بگیرند، بلکه مجبورند ارزش های درست به همان خوبی که آنها را به دست می آورند را با دقت پرورش دهند. (ماتون، ۲۰۱۰). یکی چالش های مهم تدریس و برنامه درسی دوران کنونی، نحوه معرفی محتوا و مضمون به فراگیران به صورتی است که علیرغم گذشت زمان تحریفی در بیان مفهوم بوجود نیاید. مضمون اعتقادی و دینی به وسیله تاریخ و مرور گذشته، یکی از گستره های مهم این عرصه می باشد که باید به خوبی معرفی شود: «خبرهای گذشتگان را به دلت عرضه دار و آنچه را به آنان که پیش از تو بودند رسید، به یادش آر و در خانه ها و بازمانده های آنان بگرد» (نهج البلاغه، دشتی، ۱۳۹۶، نامه ۳۱).

مطابق دیدگاه مورخان آموزشی، یکی از اهداف مدارس ابتدایی، آموزش دانش آموزان جهت خواندن کتاب آسمانی و امور اجتماعی می باشد. مطالعه نمودن یکی از مهم ترین موضوعات می باشد که همراه با نوشتن و قرائت نمودن ادامه می باید و مورد نیاز تعلیمات دینی و آداب و هنارهای عمومی می باشد. اهمیت مطالعه تاریخی برای متخصصین برنامه درسی در بررسی این امکان وجود دارد که مجالی برای دیدگاههای جامع تر و برخی مفاهیم تازه بوجود آمده را که قابلیت تکامل دارد را پیشنهاد می کند. (گرین، ۱۹۶۷). اساساً تاریخ به افراد کمک می کند تا سوالات و جواب آنها در زمان کنونی را با توجه به تاریخ و گذشته بدست آورند. متربی نوجوان از طریق مطالعه تاریخی خود مهارتهایی به دست می آورد که او را آماده زندگی بزرگسالی می کند. آنها یاد می گیرند تا سوال بپرسند و به پرسشهای مهم پاسخ گویند، اسناد را ارزیابی کنند، تفاسیر متفاوت را تحلیل نمایند و به داوری و اثبات امور دست یابند. در زمان تغییر سریع و فوق العاده، یک مطالعه تاریخی، یک دیدگاه قوی و غنی شدهای را به فرد نوجوان می بخشد که میتواند موضوعات را زاویه و مرتبط با انسان تحلیل نماید. برنامه درسی تاریخی به دقت ساختار یافته ای، دانش آموز را قادر می سازد تا قالبها را تغییر دهد، از برداشتهای سطحی دوری نموده و فهم ژرف و عمیقی را نسبت به مورخان انتقادی و جدلی داشته باشد.

معلمان تاریخ و نویسندگان متون درسی، نقشی اساسی در مساعدت و کمک کردن به متربیان جوان جهت رشد و توسعه دادن شناختها و فهم آنها از فرهنگ تکثرگرایانه و تنوع در داخل جوامع متنوع را دارند. آنها می توانند نوجوانانی با دقت، انتقادی و مستقل همراه با ذهن باز را در دنیای اسلام تربیت کنند. ذهن دانش آموزان

را باز کنند و ابزارهای ذهنی را برایشان فراهم کنند تا به دانش آموزان اجازه داده شود تا موضوعات را از زوایای گوناگونی ببینند. رویکردهایی که به دانش آموزان درباره تاریخ و تفاسیر فرهنگ و گروه خودی شان آموزش می دهد و همزمان به دانش آموزان می آموزد تا با تنوع فرهنگی و تکثرگر تمدنی ارتباط برقرار کنند، تفاوتها را پذیرفته و همراه با آرامش در یک دنیای تکثرگرایانه ای زندگی کنند.

جهت دادن و هدایت توضیحات دانش آموز درباره تاریخ

تاریخ به معنای سیر و سفر نمودن در زمان و کشف فرهنگ ها و مکانهای ناشناخته و کشف نشده است. دروس تاریخ می تواند به دانش آموزان کمک کند تا دنیای دور دستی را با فهم و درک تجارب و ارزشهای افراد در گذشته توضیح دهند. معلمان و نویسندگان متون درسی می توانند به دانش آموزان کمک کنند تا حقایق را انتخاب کنند، منابع را ارزیابی نمایند و اتفاقات و شرایط را توضیح دهند. محققان اهداف چندی را که می تواند سبب ذکر تاریخ و قصه ها در قرآن باشد را بر شمرده اند. تاریخ به تناسب فهم و درک جهت معرفی حقایق حق و باطل به متربی، ابعاد گوناگون حوادث گذشته را بیان می: « این گونه بخشی از اخبار پیشین را برای تو بازگو می کنیم ۹ (نهج البلاغه، خطبه ۲۷). آنها می توانند دانش آموزان را در فرایند تحقیق تاریخی مشغول نموده و به آنها کمک نمایند تا دیدگاه خود نسبت به مردم، موقعیتها و شرایط و اتفاقات در گذشته را بسازند و شکل دهند. تدریس تاریخ باید به دانش آموزان کمک کند. تدریس تاریخ باید به دانش آموزان کمک کند تا نظرات و دیدگاههای خودشان را مبتنی بر احترام و توجه بدون هیچ پیش داوری و مورد استناد قرار دهند: « پسر! اگر چه من به اندازه همه کسانی که پیش از من بوده اند نزیسته ام اما در کردار آنان بدقت نگریستم و در اخبارشان تفکر نمودم و در آثار آنها به سیر و سیاحت پرداختم تا همچون یکی از آنان شدم ۱۰ (نهج البلاغه، نامه ۳۱).

تاریخ می تواند به گونه های متفاوتی مورد شناخت و معرفت فرا گیرد: «فعالیت در دوره تاریخی یک گونه وسیله ای در توسعه نظریه ارزیابی می باشد. (مارتین و وایت، ۲۰۰۵). و بوسیله کافه و دیگران مورد استفاده قرار گرفت تا در مورد انواع متفاوت جایگاه ارزیابی تاریخی از جمله (نگارنده، مفسر و گویش فتوی دهنده) بحث کند. در جستجوی چنین دانشی، درگیر شدن با نقاط چالشی و مباحثه برانگیز گذشته، تجربه ای گریز ناپذیر است: «دانش آموزان باید موضوع حساس و چالش برانگیز در تاریخ روبه رو شوند: داستان های خشونت جمعی، اردو کشی های اسلامی، جنگها، نهضتها و مهاجرتها مواردی از این موضوعات می باشند. اما این موضوعات مباحثه ای و پرچالش چگونه باید آموزش داده شود؟ معلمان و نویسندگان متون و کتابها نیازمند هستند تا

۹- كَذَلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ مَا قَدْ سَبَقَ -

۱۰- يَا بَنِي آدْنَىٰ وَآنْ لَمْ أَكُنْ عُمِرْتُ عُمُرَ مَنْ كَانَ قَبْلِي فَقَدْ نَظَرْتُ فِي أَعْمَالِهِمْ وَفَكَرْتُ فِي أَخْبَارِهِمْ وَسِرْتُ فِي آثَارِهِمْ حَتَّىٰ عُذْتُ كَأَحَدِهِمْ

مستقیماً چنین موضوعاتی را توضیح دهند، اما این خطر وجود دارد که در انجام دادن چنین فعالیتی خطوط بین «ما» و «دیگران» می تواند مشکل ایجاد کند. به منظور اجتناب نمودن از چنین خطری، نیازمند آن است که احتیاط‌های روش شناسانه‌ای اتخاذ گردد. دیگر چیزها نباید به عنوان تهدیدی برای شناخت‌های ویژه ارایه شود بلکه باید به عنوان شرط پویایی آن تلقی گردد. بنا به ضرورت پرورش قوه تفکر متربی پیرامون تشخیص حق و باطل حاکم بر فضای تربیت و سوق دادن دانش آموز به یادگیری مبتنی بر فعالیت خردورزی در جهت بینش توحیدی، باید فضای تعامل و مشارکتی در زمینه های گوناگون و از جمله شناخت تاریخی فراهم شود: «آن بندگانی که سخن بشنوند و به نیکوتر آن عمل کنند»^{۱۱}

شاید یکی از مهم ترین نکاتی که باید مورد توجه قرار گیرد این است که تاریخ همراه با مساله آغاز می شود و تدریس تاریخ و متون کتاب نباید حقیقت مطلق و اطمینان نهایی را توسعه دهد. تاریخ موضوعی است که شامل مباحثه انتقادی است و در آن تضادها و مبادله رقابتی دیدگاهها ملاحظه می شود. مشغول نمودن دانش آموزان با مباحث تاریخی و مساعدت به آنها جهت مطالعه یک طیفی از تفاسیر مهم از تاریخ یک عنصر اساسی و مهمی در رشد و توسعه فهم موضوع تلقی می شود. با توضیح دادن تفاسیر متفاوت به دانش آموزان تاریخ، نویسنده متن کتاب می تواند به دانش آموزان کمک کند تا وراي یک ادراک ساده و یک جانبه اتفاقات و موقعیت های گذشته بروند.

انتخاب و جایگاه موضوع و احترام به دیگران در تاریخ:

توسعه برنامه درسی در تاریخ یک فرایند پیچیده و بغرنجی است. هر چند برنامه درسی اساساً توسط متخصصین و معلمان همچنین مرتبط با این کار در یک روش وسیع و بزرگی است. این معلمین هستند که مجبورند برنامه درسی را به کار بگیرند. مطالعه تاریخ یک طیف گسترده ای موضوعاتی را که شامل مهارت‌های بی شمار است را در بر می گیرد که منتهی به بینش و تعمیم دادنی می شوند که ظرفیتها و توان هر دانش آموزی را دچار چالش می کند. همان گونه که گستره تاریخ گسترده تر می شود، در مدت زمان محدودی، تصمیم پیرامون آنچه که در مقاطع گوناگون مورد نیاز است که عاقلانه و دقیق نگریسته شود: «از حوادث گذشته دنیا و تاریخ برای آینده درس بیاموز» (نهج البلاغه، خطبه ۶۹).

آموزش تاریخ به عنوان محتوای برنامه درسی، تغییرات اساسی را به خوبی خواهد داشت. تاریخ به عنوان یک دوره جهت حفظ کردن حقایق باید به تاریخ به عنوان دوره ای جهت رشد و توسعه ارزشها و تفکر انتقادی باید توسعه یابد. همچنین تاریخ آگاهی بومی و ملی دانش آموزان را توسعه خواهد داد و آنها را آماده می کند تا روشهای ارزشیابی یافته ها این ملیت و تفکر بومی و جهانی شدن را یاد بگیرد. تاریخ برنامه درسی همچنین استفاده از مفاهیم تاریخی و تفکر نمودن در یادگیری اتفاقات تاریخی و ارتباطات آنها با شرایط زندگی واقعی را

نشان می‌دهد. زمان هنگامی شکل می‌گیرد که تمام تغییرات و امور دایمی و غیر دایمی به طور عملی به کار گرفته شود و جز صلاحیتهای دانش آموزان شود، نسل کنونی و نسل بعد بتوانند آینده خود را بهتر بسازند. (حمید حسن، ۱۳۹۴: ۲۰۱۳).

یکی از فواید و مزایای آموزش تاریخ محلی، ایجاد تعادل بین تاریخ محلی با تاریخ ملی و جهانی است. آموزش این تاریخ ضامن جذب علاقه دانش آموزان به تاریخ، احترام افراد به دیگر فرهنگ‌ها و عقاید بقیه مردم، ارایه نظم و ترتیب در مطالعات تاریخی، استفاده از مواد و موضوعاتی برای افزایش انگیزه مطالعه دانش آموزان و ایجاد پیوند بین گذشته و حال است (قادری و همکاران، ۱۳۹۶: ص ۵۳). بر اساس دیدگاه معلمان تاریخ، تاریخ دارای ۵ بعد (فرهنگی و اجتماعی، تاریخ هنرهای محلی، تاریخ سیاسی، تاریخ مذهبی و اقتصادی است) (همان). یادگیری تاریخی نمی‌تواند تنها به عنوان یک فرایند شناختی مورد ملاحظه قرار گیرد. ابعاد هنجارین زیبایی‌شناسی، احساسی نیز باید نقش مهمی را داشته باشد. تاریخ به عنوان یک عامل هدفدار فرهنگی در کنار این جنبه‌ها با دید مورد توجه قرار گیرد. (مارتین، ۲۰۱۸). این مساله مهمی است که یادآوری کنیم متون درسی و کتابی اسلامی به این حقیقت اشاره دارند که جهت و اهداف مسیحیت هنگامی اسلام مطرح شد، بخش واحدی از جوامع اسلامی می‌باشد. دانش آموزان مسلمان هنوز با یکدیگر با جهت‌گیری مسیحی در برخی مدارس قرون وسطی زندگی می‌کرده‌اند.

بچه‌ها و افراد نوجوان غالباً با تاریخ از زاویه تحریف و افسانه‌سازی و رسانه‌های بیگانه رو به رو می‌شوند. داستان‌هایی از گذشته که آنها شنیده‌اند غالباً موضوعات و محورهای معاصر و کنونی را انعکاس می‌دهد. هنگامی که ما درباره تاریخ گروه و جامعه خودمان صحبت می‌کنیم بیشتر بدان افتخار می‌کنیم تا این که بخواهیم از گفتن آن خجالت زده شویم و این یک تمایل طبیعی ما می‌باشد. متأسفانه صحبت کردن درباره دیگران ممکن است برعکس باشد و منفی جلوه داده می‌شود؛ به این صورت که غالباً ارزش فرهنگ دیگری حتی هنگامی که درست باشد، ارزش آن ناچیز شمرده شده و تحقیر شود: «گروهی از یهود کلمات (خدا) را از جای خود تغییر داده^{۱۲} برای بسیاری از افراد در کشورهای اروپایی، تاریخ اسلام غالباً با دوره‌های تاریخی بحث برانگیزی همراه است. اما جنگ‌های صلیبی و گسترش تجارب مستعمراتی اروپایی غالباً در تاریخ اروپایی نادیده گرفته می‌شود. هر چند این مورد مطمئناً بیشترین اهمیت برای مطالعه این اتفاقات را دارد، یادآوری اهمیت این نکته ضرورت دارد که دانش آموز مسلمان باید درباره این موارد فکر کند تا آنچه را که برای اسلام امروزین معنا دار است را بسازد. بر عکس شاید خیلی از فراگیران فکر کنند که این عصر تاریخی در حد بالایی چالش برانگیز باشد. در حالی که یادآوری این نکته ضرورت دارد که اکثریت کشورهای عرب و مسلمانان باید بپذیرند که تجارب تاریخی مثبتی دارند که از طریق تعاملات مثبت با میراث یونان، مصر، بین‌النهرین، ایران و نوعی تکثرگرایی مناطق اسلامی دیده می‌شود. روشنفکری فرهنگ اسلامی در علم، ریاضیات و فلسفه در قرون وسطی با مشارکت کردن

^{۱۲} - من الذین هادوا یحرفون الکلم عن مواضعه، نسا، ۴

در تمدن انسانی از طریق تاریخ نمونه هایی از این موضوع می باشند» (هاسبرگر، ۲۰۱۴: ۲۴۱). نویسندگان متون درسی باید «شکل دهنده های شناخت» مثبت را بشناسند و به دانش آموزان معرفی کنند. نویسندگان متون درسی نقش مهمی در معرفی فرهنگ خودی دارد که برای دیگر فرهنگها ممکن است محل چالش و مجادله زیادی باشد. متنی که ارتباط درونی بین جهان اسلام و دیگر فرهنگها را نادیده می گیرد به طور طبیعی به تناقض و تضاد فرهنگها دامن می زند.

یادگیری تاریخ می تواند دانش آموزان را کمک کند تا در جهت توسعه توانایی های بالقوه ای مانند فهم و درک بهتر انسان شدن، قضاوت انتقادی به مهارت دست یابند و افراد را برای مواجهه با مسایل و چالشهای دنیای معاصر آماده کند. (جهدی صالح^{۱۳}، ۲۰۱۳). تاریخ حاصل فعالیتهای انسانی از طریق مشارکت در اتفاقات گوناگون است. به منظور اطمینان یافتن با آنچه که در آینده اتفاق می افتد یک نفر باید به گذشته برگردد که چه چیزی وجود داشته است. بنابراین مبانی تاریخی برنامه درسی اشکال متفاوت رشد انسان را نشان می دهد. دانش آموزان به این شناخت دست می یابند که اتفاقات در فرهنگ و موضوع شخصی به طور مداوم اتفاق افتاده است. تعداد اتفاقات و موضوعاتی که با آن به طور کامل رو به رو می شویم در زمانی است که غالباً فهم و شناختی از آنچه اتفاق افتاده نداریم. مطالعه تاریخ می تواند به دانش آموزان کمک کند تا دیدگاهی را نسبت به اتفاقات و موضوعاتی که روبه رو می شوند، به دست بیاورند. توانایی شکستن و تحلیل نمودن اتفاقات، یک مرحله مهمی تفکر انتقادی دانش آموزان می باشد. بنابراین، از دیدگاه مبانی تاریخی برنامه درسی، مطالعه فعالیتها اجتماعی فرهنگی، جغرافی، اقتصادی و سیاسی و... گذشته آشنا باشند و از قبل آینده خوب و مناسب جامعه آینده را تعیین کنند. (کوبجا^{۱۴}، ۲۰۱۵: ۶۰).

چالش های نوشتاری متون درسی تاریخ مدرسه

تاریخ مدرسه گاهاً نیازمند پیروی مطالبه های سیاسی بوده و باید به فشار زمینه های فرهنگی- اجتماعی در جایی که آموزش داده شده، پاسخ گوید. در تعدادی جوامع معاصر و کنونی، این نیاز وجود دارد که حافظه و ذهنیت گروههای ویژه یا جوامع توده ای گزارشی از تاریخ برنامه درسی را ارائه دهند. هرچند، اگر کسی جایگاهی را برای ذهنیت ها و سنتها در گفتگوی تاریخی سطح مدرسه در نظر گرفت، دقت کند تا تاریخ و ذهنیت را درهم نکند. این یک چالش مشکل و اساسی برای معلمان و نویسندگان متون کتابی است که به دانش آموزان کمک کنند تا فراتر از نقطه نظرات یک جانبه و اطلاعات ناقصی که دارند، حرکت کنند. تنها با فراهم نمودن متون و منابع قابل اطمینان است که می توان به دانش آموزان کمک کرد تا جنبه و ابعاد دیگری را ببینند که ما امیدواریم از سطح تبعیت از گذشته اساطیری به یک فهم معنی دار تاریخی دست یابند. قرآن یکی از منابع همراه با حفظ اصول وثابت در عین پویایی و تغییر نقشی ارزنده را ایفا نموده است: «قرآن متنی

^{۱۳} Johdi Salleh

^{۱۴} - Joshua Michael Kuboja

تاریخ‌مندی و با ثبات است، با این حال در طی ۲۳ سال در پی مقتضیات و حاجات مربوط به عصر رسالت پیامبر (ص) نازل شده است» (نکو نام، ۱۳۸۸: ۴۱).

یک متن کتاب تاریخ در زمینه برنامه درسی تاریخ مخصوصی نوشته شده است. در برخی کشورها ممکن است مهم باشد که قالب تدریس تاریخ به منظور فراهم نمودن یک زمینه شایسته برای متون درسی تغییر یابد تا فهم پیچیده تری از دیگران را مورد تایید و تشویق قرار دهد. تمام کشورهای مسلمان و ... نیازمند به برنامه درسی تاریخ دارند که نه تنها تمرکز بر دانش تاریخی باشد، بلکه همچنین مفاهیم و فرایندهایی را مورد تاکید قرار می‌دهد که موضوع تاریخ را تحت تاثیر قرار می‌دهند. به خصوص، تاریخ برنامه درسی باید از یک رویکرد چند جانبه ای پشتیبانی کند و بر نیازمندی مطالعه تفاسیر مختلف تاریخی تاکید کند. بدون داشتن یک بنیاد قوی و مستحکمی از برنامه درسی تاریخ، ملاحظه چگونگی نوشتن متون درسی که دانش آموزان را تشویق کند تا رویکرد چندگانه داشته باشند، غیر ممکن به نظر می‌رسد.

یک چالش متنی بیشتری که نویسندگان متون درسی با آن رو به رو می‌باشند این است که دروس تاریخ مدرسه تنها منبعی نیستند که از طریق آن دانش آموزان دانش و فهم خود از گذشته را توسعه می‌دهند، عوامل دیگری مانند خانواده و گروه‌ها، رسانه‌ها، موزه‌ها، بازی اینترنتی یک نقش افزایشی مهمی را در شکل دادن دانش افراد جوان و فهم تاریخ دارد. بنابراین نویسندگان کتاب درسی نیازمند تفکر خلاقانه درباره روشهایی دارند که منابعی را که تولید می‌کنند، می‌تواند با دیگر رسانه‌ها ارتباط داشته باشد.

رشد و پیشرفت، تاریخ و تجربه یادگیری معنا دار برای دانش آموز

یک متن تاریخی دینی باکیفیت و خوب دانش آموزان را وادار می‌کند تا فکر کنند. این گونه تفکر و اندیشه با انتخاب دقیقی از محتوای تاریخی به دست می‌آید که فهم تاریخی دانش آموزان را بهبود می‌بخشد. بیشتر از تاکید صرف بر تاریخ نظامی و جنگها، انتخاب محتوا باید توجهش به تاریخ اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی نیز باشد. متن تاریخی باید چشم اندازهای طرح‌های قابل توجه و مهم اتفاقات و تغییرات را مورد توجه قرار دهد: «مانا در روزگاران گذشته برای شما پند است. کجایند عملاقیان و فرزندان‌شان؟ کجایند فرعونیان و فرزندان فرعونیان؟ کجایند مردمی که هدر شهرهای رس بودند. پیامبران را کشتند و سنت فرستادگان خدا را میراندند و سیرت جباران را زنده کردند؟ کجایند آنان که با سپاهیان به راه افتادند و هزاران تن را شکست دادند، شهرها ساختند؟ (نهج البلاغه، ترجمه دشتی ۱۳۹۷، خطبه ۱۸۲)..»

همچنین باید یک طیف وسیع و گسترده ای نگرشها، عقاید و توجه نمودن به تجارب زن و مرد و تنوع و تکثر گرایی جوامع در تاریخ انسانی را مورد توجه قرار دهد. متون درسی با کیفیت به دور از پوشش سطحی تاریخ می‌باشد. در عوض، دانش آموز این درس تلاش می‌کند تا لایه‌های دانش از طریق ارتباط برقرار کردن چشم انداز و تاریخ دقیق و نگاه ژرف و عمیق را با رشد و توسعه فهم دانش آموزان را از طریق مفاهیم و فرایندهایی که موضوع

تاریخ را تحت تاثیر قرار می دهند ایجاد کند: مشخصه طرح هایی از دوره ها، تغییر و مداومت، علت و معلول، استفاده از اسناد و تفاسیر کردن مواردی از این نوع می باشند. موارد علمی در متون نوشتاری تاریخی به وسیله بررسی سریع و شتابزده پیرامون اسناد گسترده گذشته به حاصل نمی شود، بلکه با ترکیب با مهارت تمام چشم انداز و دانش تاریخی عمیق و ژرف و نیز توسعه فهم موضوع تاریخ به دست می آید. به گفته زرین کوب: «کار اصلی مورخ آن است که در هر رخدادی، تار و پود روابط علت و معلولی را باز جوید و باز نماید(زرین کوب، ۱۳۸۱: ۱۲۱).

آمادگی، پذیرش و یادگیری همراه با انگیزش متن برنامه درسی

متونی که دانش آموزان را با موضوع تاریخی ویژه ای درگیر و مشغول می کنند و فعالیتهای یادگیری انگیزشی را فراهم می کنند، کمک می کنند تا یادگیری تاریخ و تجربه لذت بخشی را برای دانش آموز ایجاد کنند. طرح فصول متون درسی تاریخ پیرامون سوالات تحقیق مهم و اساسی مانند «چه چیزی ابوسعید بغدادی را به طور ویژه مطرح ساخت؟ روشی است که با آن زمینه انگیزش برای یادگیری فراهم می شود. برای نویسندگان مهم است روشهای مورد علاقه ای که دانش آموزان می توانند به چنین سوالاتی پاسخ دهند را بدانند. معلمان و نویسندگان تاریخ باید یک طیف و دسته فعالیت های انگیزش بخش از جمله مقالات، مباحث، نمایشها، داستانهای ساختگی، کنفرانس ها و برنامه تلویزیونی و... را برای کار دانش آموزان فراهم کنند. متون درسی تاریخ می تواند با فراهم نمودن یک طیف از این نتایج ملموس برای یادگیری شان، آنها را تحریک کند و به آنها انگیزه دهد.

برای بسیاری از افراد نوجوان تاریخ موضوعی مشکل و چالش برانگیز است. متن درسی تاریخ نیازمند نوشته شدن و طراحی به روشی دارد که کمک کند تا از فهم ساده تاریخ و اتفاقات گذشته در زمینه ها و علت های آنها دوری شود. اما این روش، موضوع جدا را به صورت محتوایی قابل قبول برای طیفی از دانش آموزان مطرح می کند. خوانندگان نیازمند آن هستند تا با مراحل ساختار بندی شده واضح و مشخصی در یادگیریشان مورد مساعدت قرار گیرند. فصولی که با یک منبع جالب آغاز می شوند (یک تصویر دلکش یا یک داستان فریبنده) خواننده را آماده یک سفر تاریخی مورد علاقه می کند. متون تاریخی باید گذشته را نه به عنوان یک سری مشکلات و مفاهیم انتزاعی معرفی کنند، بلکه به عنوان یک موضوعی که انسان نقطه اصلی آن قرار دارد. بسیاری از دانش آموزان تاریخ را به دلیل ناآشنایی مطلق که موضوعات دارند و نیازمند محافظت از چندین عقیده در یک بار دارند، تاریخ را مشکل می فهمند. متون تاریخی خوب می توان به دانش آموزان کمک کند تا فعالیتهای مهم و مداومی فراهم آید که به دانش آموزان مساعدت کند تا اطلاعات را انتخاب، طبقه بندی، ترکیب کرده و پیوند دهند. این گونه کمک همچنین می تواند در درون خود متن از طریق استفاده مشخص و واضح و دقت فعال و نیز تقویت و توضیح تمام مباحثات صورت گیرد.

نتیجه گیری

نتایج تحقیق نشان دهنده انعکاس دیدگاه‌های عمومی متخصصان پیرامون آشنایی با تاریخ دینی بود. هدف فراهم نمودن فهم و درک عمیق و ژرف تری نسبت به پیچیدگی مواجهه‌های فرهنگی و میان فرهنگی است به گونه‌ای که در متون درسی تاریخی انعکاس یابد. معلمان، مربیان، نویسندگان متون درسی و ناشران تلاش دارند تا به توسعه و پیشرفت فهم فرهنگی و همزیستی با دیگر فرهنگ‌ها در آیند. روشی که در آن تدریس تاریخ علم دانش آموزان از دیگر فرهنگها را زیاده‌تر نماید و تفکر انتقادی آنها را توسعه دهد. این مقاله روشهایی را در با انگیزش ساختن متون جهت یادگیری، پیشنهادات برای طیف گسترده تر از منابع نوشتاری را می دهد و برخی نوشته های بزرگان دینی در کمک کردن به نوجوانان دارد تا موضوعات مجادله‌های و بحث برانگیز پیرامون تاریخ را مطالعه کنند. افراد تشویق می شوند تا رویکردهای چند جانبه در کارهای خود را مطالعه نموده و موقعیت و شرایط تاریخی مبتنی بر آموزه های دینی به منظور فراهم آمدگی دانش آموزان با دیدگاه غنی و پربار خود نسبت تغییرات بین فرهنگی را هماهنگ کرده و همزیستی مسالمت آمیزی را میان افراد مسلمان در تمام نقاط جهان بوجود آورند. با اذعان به قرابت نزدیک وجود تاریخ و افسانه، ضرورت دارد دانش آموز و متربی به خوبی از چیستی، چرایی و چگونگی حوادث قبلی تاریخی آگاهی می یابد. متربی بابرقراری ارتباط مناسب با مربی، تسلط به دانش هرمنوتیکی، آشنایی با لایه های مختلف دانش تاریخی و بازآفرینی آنها دررتو یادآوری زندگی گذشتگان و با الهام از پیشوایان دینی به شناخت و بازآفرینی مناسب دست پیدا می کند. تعامل اجتماعی و گروهی فرصت شناخت بیشتری را برای فهم درست اطلاعات و بعضاً آشنا شدن با موضوعاتی چون تحریف و تغییر حقایق را فراهم می آورد. لازمه تحقق یافتن « تعلیم » همراه با « تربیت » و تزکیه ، شکل گرفتن بینشی دینی است که دانش آموز با عبرت یا همان عبور کردن از امور ظاهری حوادث تاریخی به اشکال باطنی پدیده دست یابد. تفسیر، بازآفرینی و هرمنوتیک تاریخی مبتنی بر آیین د فرهنگ بومی و آموزه های دینی ضرورتی است که فراگیر با یادگرفتن آنها به سبک تربیتی مبتنی واقعیت های دینی و اسلامی دست می یابد. امروزه و از طریق تاریخ، ما زمینه اساسی اصلی در تجارب هستی شناسانه اساسی از انسان را دست می یابیم. برنامه درسی مبتنی بر آموزه های دینی باید به خوبی معرفی آموزش و تعلیم پیرامون آثار تاریخی با هدف نزدیک شدن متربی به حقایق مبتنی بر نگاه توحیدی را دارد.

منابع و مآخذ

- باقری، خسرو و همکاران (۱۳۹۰)، هدف های درس تاریخ بر اساس رویکردی اسلامی در فلسفه برنامه درسی، مجله علمی پژوهشی «پژوهش های برنامه درسی» انجمن مطالعات برنامه درسی ایران، دوره اول، شماره اول، بهار و تابستان.

- تیزآبی، محمد فاروق آشکار(۱۳۹۵)، تحلیل و بررسی روش دکتر عبدالجباری در تاریخ گذاری قرآن کریم. دو فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهشنامه تفسیر و زبان قرآن/ شماره نهم/ بهار و تابستان / صص ۴۷ تا ۶۲.
- رضوی، سید ابولفضل و همکاران(۱۳۹۰). جایگاه هرمنوتیک سنتی در معرفت شناسی تاریخی. مطالعات اسلامی: فلسفه و کلام، سال چهل و سوم، شماره پیاپی ۸۷/۲، صص ۸۳-۱۱۰
- زیبا کلام، فاطمه و همکاران (۱۳۹۴)، بررسی دیدگاه معرفت شناسی کالینگوود و دلالت‌های آن در برنامه درسی، دو فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش‌های معرفت شناختی/ شماره . بهار و تابستان.
- شاکرین، حمیدرضا (۱۳۹۵)، مبانی معرفت شناختی و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت. فلسفه دین، دوره ۱۳، شماره ۲
- صیامیان گرجی، زهره و موسوی سیانی موسی (۱۳۹۴)، ضرورت تعامل بین رشته‌ای معرفت شناسی و علم تاریخ در بررسی چالش‌های شکاکانه درباره امکان و اعتبار شناخت تاریخی . فصلنامه مطالعات میان رشته ای در علوم انسانی، دوره هفتم، شماره ۳ تابستان، صص ۱-۲۶
- عرفان، امیر محسن. بیات، علی(۱۳۹۳)، آموزه های امت اسلامی در قرآن و بازاندیشی در قابلیت‌های فرهنگی و تمدنی آن. فصلنامه علمی- پژوهشی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی. سال پنجم. تابستان، شماره ۱۵. صص ۷ تا ۳۰.
- فلاح، سید حسین. (۱۳۸۷)، معرفت دینی و معرفت تاریخی. قبسات، سال سیزدهم
- فروند، ژولین، نظریه های مربوط به علوم انسانی، ترجمه علی محمد کاردان، ج ۲، نشر دانشگاهی، تهران.
- کیانی، محمد یوسف (۱۳۹۳)، معماری ایران دوره اسلامی، تهران، سمت.
- کاربر، مارتین، (۱۳۹۵)، معرفت شناسی تاریخی: در تنوع و تغییر ارزش های معرفت شناختی علوم، فصلنامه تاریخ نو، شماره هفدهم.
- گندمی، فهیمه (۱۳۹۵)، چپستی پژوهش تاریخی در مطالعات برنامه درسی از یک موضع پست مدرن، فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران، سال یازدهم، شماره ۴۱، صص ۱-۲۲.
- فتحی واجارگاه، کورش (۱۳۸۴)، اصول برنامه ریزی درسی، تهران، انتشارات سمت.
- فیضان، جعفر علی(۱۳۹۶)، مراکز علمی - آموزشی شیعیان در اوده؛ از اقتدار یافتن انگلیس تا استقلال هند (۱۸۵۷م تا ۱۹۴۷م). فصلنامه علمی - پژوهشی تاریخ اسلام، سال بیست و یکم، شماره هشتاد و یکم.
- قایدان، اصغر، معتمد لنگرودی، فاطمه (۱۳۹۶)، تأملاتی در همگرایی و واگرایی با اهل کتاب در قرآن و سیره رسول خدا(ص)، مطالعات تاریخ اسلام، سال نهم، شماره ۳۵، صص ۱۲۷ تا ۱۵۲

قادری، مصطفی و همکاران (۱۳۹۶)، آموزش تاریخ محلی در برنامه درسی تاریخ از دیدگاه معلمان تاریخ و دانش آموزان دوره متوسطه (مطالعه موردی استان کهگیلویه و بویر احمد)، نشریه علمی - پژوهشی آموزش و ارزشیابی، سال دهم - شماره ۳۷، بهار، ص ۵۱-۸۱

ملکی، حسن (۱۳۸۳)، برنامه ریزی درسی راهنمای عمل. انتشارات پیام اندیشه

مهرمحمدی، محمود (۱۳۸۷)، بازشناسی حدود و ثغور موضوعی برنامه درسی به عنوان یک حوزه معرفتی، از مقالات مندرج در کتاب برنامه درسی نظرگاه‌ها، رویکردها و چشم اندازها (ویراست دوم)، انتشارات آستان قدس رضوی.

نکو نام، جعفر (۱۳۹۰)، تفسیر تاریخی قرآن. پژوهش دینی. شماره نوزدهم، پاییز و زمستان.

هرولد پلام، جان (۱۳۸۶)، مرگ گذشته، ترجمه عباس امانت، تهران: اختران

- Alparslan Acikgenc (۲۰۱۸) , epistemology foundation of social network across generations for building knowledge, Volume ۲ Issue ۳ - Department of Philosophy, Uskudar University, Turke
- Joshua Michael Kuboja(۲۰۱۵). Conceptualizing the Place of Technology in Curriculum Formation: A View of the Four Pillars of Curriculum Foundations
- International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development April ۲۰۱۵, Vol. ۴, No. ۲ ISSN: ۲۲۲۶-۶۳۴۸۵
- Mohamad Johdi Salleh, Baharom Mohamad, Abdul Said Ambotang (۲۰۱۳), The Significant of History Curriculum in the Development of Active Citizen: A Critical Analysis of the ICSS History, Malaysia, nternational Journal of Scientific and Research Publications, Volume ۳, Issue ۹, September ۲۰۱۳ ISSN ۲۲۵۰-۳۱۵۳
- Martin, James; Maton, Karl A.; and Matruglio, Erika S., "Historical cosmologies: Epistemology and axiology in Australian secondary school history discourse" (۲۰۱۰). Faculty of Social Sciences - Papers. ۱۱۵۵. <https://ro.uow.edu.au/sspapers/1155>
- Riley, Michael (۲۰۱۸) Guidebook for History Textbooks Authors, The opinions expressed in the publication do not necessarily reflect the views of UNESCO, LAS, ISESCO, ALF, SWEDALEX and Georg Eckerty institute.

- Wineberg, S., ۲۰۰۱. Historical Thinking and other unnatural acts: Charting the future of the teaching of the past. ۱st ed. Philadelphia: Temple University Press.
- KeunjaeAhn, DaeyoungKim
,HistoricalandPhilosophicalStudyontheNatureofCurriculumStudie.Asia-pacific
Journal of Multimedia Services Convergent with Art, Humanities, and
SociologyVol.۶, No.۷, July (۲۰۱۶), pp. ۱۶۹-
۱۸۰http://dx.doi.org/۱۰.۱۴۲۵۷/AJMAHS.۲۰۱۶.۰۷.۰۷ISSN: ۲۳۸۳-۵۲۸۱
AJMAHSCopyright ©۲۰۱۶ HSST۱۶۹A
- Maton, K. (۲۰۱۰). Progress and canons in the arts and humanities: Knowers and gazes. In K. Maton & R. Moore (Eds.), Social Realism, Knowledge and the Sociology of Education: Coalitions of the mind (pp. ۱۵۴-۱۷۸). London, Continuum.
- Martin, J. R. & White, P. R. R. (۲۰۰۵). The language of evaluation: Appraisal in English. London: Palgrave.
- Meiland, J. W. (۲۰۱۰). Historical knowledge. in A companion to epistemology, Singapore: wiley-blackwe
- M. Greene, The professional significance of history of education. History of Education Quarterly, (۱۹۶۷), Vol.۷, No.۲, pp.۱۸۲-۱۹۰.
- Rezende Martins(۲۰۱۹). History, historiography and research in historical education. rev. vol.۳۵ no.۷۴ Curitiba Mar./Apr. ۲۰۱۹ Epub May ۰۹, ۲۰۱۹
- Short, Edmund C (۱۹۹۱). Forms of Curriculum Inquiry SUNY Series in Curriculum Issues and Inquiries, State University of New York Press
- Thomas Hausberger(۲۰۱۴).. Training teacher students to use history and epistemology tools: theory andpractice on the basis of experiments conducted at Montpellier University. ۷th European Summer Uni-versity on the History and Epistemology in Mathematics Education, Jul, Copenhagen, Denmark.pp.۲۲۱-۲۳۶.
hal-۰۱۰۸۳۷۶۹

Epistemological study of religious history and curriculum; Qualitative Study

Haidar Ismailpour^{۱۰}

Abstract

History has been a part of students' curricula since ancient times, and its teaching has been influenced by various assumptions. Due to the importance and necessity of paying attention to history and cultural past in the educational program of students. this research examines what and how the implications of religious history are in the curriculum. The present paper, which is a type of library research, examines the historical educational method with emphasis on religious sources by analytical-inferential method. The results show that knowledge and Awareness of religious history play an important role in understanding interpretations, purposeful guidance and important issues. The curriculum and the student must acquire the knowledge of evaluation and thinking about the design of creating a Muslim generation that meets the current challenges and this is possible only by gaining the attitude and knowledge of Islamic history. Knowledge of Islamic history teaches students to learn optimal education, meaningful learning, respect for others, challenging topics and texts, and to recognize their talents and abilities, and by loving each other in order to form a religious identity and Take your cultural step.

Keywords: curriculum, history, religious education, epistemology

^{۱۰} Assistant Professor, Department of Educational Sciences (Philosophy and Islamic Education). Payam Noor university

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی